

МОЌТА Е ВО НАРОДОТ

НОЕМВРИ 2002

Како средношколците се заплеткаа
во лавиринтите на национализмот

Каде оди
македонската
младина?

Емилија
Симовска,
социолог

Цивилниот
сектор - црвено
светло за
власт

ИСТРАЖУВАЊЕ

Родовите стереотипи кај
средношколците

Девиците се уште на цена кај младите

Законот за пристап до информации повторно
актуелен во Македонија

Обид за правно восприемање
на делот од реалноста

Европскиот социјален форум во Италија од
„прва рака“

Назад во комунизмот!

Андреј Гиновски, добитник на наградата на
Институтот Отворено општество – Македонија

Секој фоторепортер
мора да се движи меѓу народот

КАТЕРИНА БОГОВА

Неопходниот закон за пристап до информации повторно актуелен во Македонија

Обид за правно восприемање на дел од реалноста

И Народниот правобранител како институција не може да дојде до потребните информации, а што се случува со обичниот граѓанин?!

Сега се прави обид повторно да се актуелизира потребата од донесување на законот кој треба да произведе конкретна промена во однесувањето на државните службеници, без разлика на кое ниво тие работат, кај инсти-

туциите, агенциите, јавните претпријатија, па и кај оние приватни фирми кои функционираат по логиката на корист на јавниот интерес. Законот за пристап до информации треба да обезбеди и поголема контрола, простор каде што граѓанската иницијатива може да добие јасна димензија, да им се одговори на барањето на граѓаните, без разлика за која личност се работи“ - истакнува Климе Бабушки комуниколог, вработен во Ин-

ститутот за социолошки и правни истражувања, кој како дел од тимот на Про Медиа се обидува да ја реализира поставената цел. Легислативните и фактичките состојби поврзани со пристапот на граѓаните до информации во последните неколку години беа предмет на интересирање и на Информативниот центар за граѓанско општество, кој нуди бесплатна правна помош на неколку илјади бегалци, азиланти и лица без државјанство, како и на граѓани чии фундаментални слободи и права се повредени од органите на власта. “Легислативата во оваа област е парцијална и неконзистентна, затоа што, покрај некодифицираноста на материјата,

во одделни законски или подзаконски прописи отсуствува соодветно дефинирање на условите и роковите под кои странките можат да добијат одредени видови информации, одлуки, документи и други“ - смета Зоран Гаврилоски, правен консултант, во Центарот посочувајќи примери од практиката: Законот за државјанство на пример, предвидува дискреционо право на надлежниот државен орган да не мора да ги наведе причините од кои се раководел при донесување на решение-

то кога одлучува по барање за стекнување на државјанство со природување (натурализација), доколку барањето е одбиено поради проценка дека примањето на тоа лице во државјанство би ја загрозило безбедноста и одбраната на Република Македонија. Во практиката ниту барателот ниту неговиот адвокат добиваат информација поради што барателот се смета за “опасен“. Не е предвиден рок во кој одредена постапка мора да заврши, а (според наши сознанија) се случува поради задоцнето мислење од ДБК за “подобност“ на барателот, граѓаните кои поднеле барање да не добијат никаква информација од Одделението за државјанство на МВР во период

од една година, па и подолго. Неопходно е да се донесе Закон со кој ќе се регулира правото на пристап до информации, но и да се изврши соодветна интервенција и во другите закони. За да се обезбеди доследно почитување на Законот за пристап до информации, во него треба изречно да се предвиди и одговорност за оние кои ќе ја повредат слободата на информирање и пристапот до информации“

Заменикот Народен правобранител, Сузана Салиу, смета дека е неопходно донесување на законот со оглед на секојдневните проблеми со кои и практично се среќава институцијата. “Досегашното работење покажува дека многу граѓани не можеле да ги остварат правата пред соодветните институции, токму поради фактот зошто не биле во можност да ги добијат потребните информации кои би придонеле за разрешување на нивните барања, односно нивните проблеми. Во неколку претставки до Народниот правобранител кои се однесуваат на полициското работење, меѓудругото се бара институцијата да дознае во која полициска станица се наоѓа приведеното лице. Имаше случаи кога во текот на целиот ден, се обидувавме преку МВР, да ги дознаеме овие информации, но за жал, без резултат. Според Законот за Народниот правобранител, органите и организациите се должни да соработуваат со Народниот правобранител и на негово барање да му ги обезбедат сите податоци и информации, без оглед на степеност на доверливост. Но, и наспроти ова законска одредба, Народниот правобранител како институција не може да дојде до потребните информации, а што се случува со обичниот граѓанин?!

Разговор со Хелен Дарбишер од ИП-ИОО, за пристапот до информации

РОБЕРТО БЕЛИЧАНЕЦ

Хелен Дарбишер, директор на Програмата за слобода на информирање и изразување, на иницијативата за правда, на Иницијативата за истражување, неодамна присуствовавме во Македонија на дискусијата за истражување од донесување на закон за пристап до информации од Владата, или за закон за слобода на информирање.

Зошто законот за пристап до информации е значаен за Македонија?

Овој закон е еден од основните закони на секоја демократска земја. Тоа е закон што им дава на сите членови на јавноста право да ги разгледаат документите што се во посед на владите. На тој начин, јавноста може да види што работи владата, и да провери и испита дали таа работи во интерес на даночните обврзници и во согласност со предизборните ветувања.

На кој начин функционираат овие закони?

Ваквиот закон ја обврзува Владата да воспостави механизми за обезбедување на информации. На пример, еден претставник на јавноста може да се обрати до некое владино тело - на централно или локално ниво - и да побара информација преку пополнување на едноставен формулар, а владиното тело мора да му ја обезбеди таа информација во рок од 20 дена, или да објасни зошто не може да ја обезбеди информацијата. Како, на пример, поради причини поврзани со државната безбедност и сл. А, наведените причини потоа можат да се оспорат пред омбудсманот или на суд.

Со овие закони голем број информации автоматски стануваат достапни - како, на пример, информации за извештаите и буџетите на државните органи, како и записници од состаноци и информации за донесените одлуки, вклучувајќи ги

тука и законите, прописите и судските одлуки. Ова се видовите на информации до кои треба лесно да се дојде во едно демократско општество. Денес, кога постои интернет, информациите можат многу ефтини да се објавуваат на владините интернет страници, со печатени примероци во библиотеки за оние што немаат пристап до интернет.

А што се случува со личните информации?

Во согласност со овие закони, поединците можат, за самите себе, да побараат лични податоци, што се во посед на некое владино тело. Доколку утврдат дека податоците се неточни, тие можат или да побараат податоците да бидат поправени, или да ја приложат нивната верзија на фактите на релевантниот доку-

Ваквиот закон ја обврзува Владата да воспостави механизми за обезбедување на информации

мент. Ова е важно затоа што во денешно време државата поседува сè повеќе и повеќе информации за нас, а тоа може да има големо влијание на нашиот секојдневен живот во случај овие информации да не се точни.

Дали можете да ми дадете примери за видовите на информации што најчесто се бараат?

Покрај проверката на личните податоци, голем број од барањата за информации се во врска со работи што влијаат на секојдневниот живот на луѓето. На пример, информација за квалитетот на водата за пиење, што има влијание врз здравјето на вашето семејство, или пак други информации поврзани со животната средина. Понатаму, се бараат информации за тоа колку пари се трошат на локалните служби како образованието, здравствената заштита, собирањето на отпадот, изградбата на патништа, полициската служба, и т.н. Сите знаат дека постои корупција во областите какви што се образованието и здравствената заштита, но без поголема транспарентност не е можно да се види каде одат парите на даночните обврзници. Да земеме уште еден пример, јас знам дека во Македонија во моментот луѓето што се обидуваат да купат општествени станови имаат потешкотии во добивањето на информации за тоа каков е статусот на таквата процедура. Или пак, можеби некои луѓе едноставно сакаат да добијат определен формулар или извештај од локалната самоуправа, а не сакаат за тоа да потрошат цел ден или пак да мораат да поткупат некој за да ја добијат информацијата - тие веќе платиле за таа информација кога платиле данок и не треба двапати да плаќаат за иста работа!

Зарем не е ова, всушност, закон за медиумите? Медиумите би требало да ја играат улогата на “контролор“ на власта, зарем не?

Не! Ова е честа забуда, но е пог-

решна! Ова не е закон што се однесува само на медиумите. Секој државјанин, а исто така и недржавјаните имаат право на увид во информација што се во посед на државата. Се разбира, медиумите можат да го искористат овој закон и ќе имаат полза од него затоа што државата ќе биде многу поотворена. Но ова дефинитивно не е закон за медиумите. Ова е демократски закон што е директно поврзан со едно право од вашиот Устав (член 16). Прашањата околу законите за медиумите, дури и ако тие имаат многу слични имиња, како на пример законот за јавно информирање, се потполно одвоени и никој не би требало да ја прави таа грешка и да ги меша овие закони еден со друг!

Колку се чести овие закони за слободата на информирање?

Скоро секоја членка на Советот на Европа и на Европската Унија има Закон за слобода на информирање. Во централна и источна Европа поголемиот број на земјите, од Естонија па, се до Грузија, имаат такви закони. Албанија, Бос-

Граѓанското општество треба да биде вклучено во подготвувањето на законот за пристап до информации

на, Бугарија и Романија исто така имаат вакви закони. Постојат само уште малку земји што ги немаат: Хрватска, Црна Гора, Србија, Словенија и Украина, се разбира, и Македонија. Иницијативата за правда на Отвореното општество работи на поддршката за донесувањето на овие закони во сите земји што ги немаат донесено.

Какви се според Вас шансите Македонија да добие закон за пристап до информации?

Мислам дека има добро изгледи. Вие имате нова Влада што главно е посветена на демократски реформи. Јас бев многу задоволна што претставник од Министерството за правда дојде на состанокот и изјави дека Владата сака да го донесе овој закон затоа што тој е во согласност со европските стандарди. Исто така, бев среќна што канцеларијата на омбудсманот имаше свој претставник на состанокот, бидејќи оваа канцеларија треба да одигра клучна улога во имплементацијата на овој закон откако ќе биде усвоен.

Овој закон е, исто така, во голема мера закон за луѓето и токму од таа причина граѓанското општество треба да биде вклучено во подготвувањето на нацрт-законот. Во изминатите четири години во останатите земји во централна и источна Европа беа донесени дванаесет закони чии нацрти беа подготвени со придонес на невладините организации. Истото се случува и во јужноамериканските земји како Перу и Мексико, а и во Африка и Азија. Македонија не би требало да заостанува и треба да го усвои овој закон што е можно поскоро.

Интервју

БИЛЈАНА БЕЈКОВА

Емилија Симовска, социолог, за политичката култура, младите, граѓаните...

Цивилниот сектор - црвено светло за власта

Не смееме само пасивно да очекуваме некакво волшебнo cтaйичe на власта

Парламентарните избори се зад нас. Новата Влада почна да ги раситнува првите сто дена од своето работење. А, граѓаните во исчекување на некои нови ветришта, будно ги следат нејзините први чекори. Што очекувате Вие од оваа власт - нови ветришта или пак, стари сеништа?

Премногу е рано да се говори за тоа. Се уште се запознаваме со голем дел од членовите на Владата. Да ги оставиме барем да ни ги изградат впечатоците. Сега за сега, би сакала да верувам дека ќе има позитивни промени.

Предизвиците со кои треба да се соочи нова власт се бројни. Сепак, главен акцент во моментот им се дава на доследното спроведување на Охридскиот договор, безбедносната ситуација, борбата против корупцијата, европските интеграциски процеси. Сметате ли дека се ова вистинските приоритети за државава (и зошто)?

Зборот „приоритет“ не е најсоодветен за нашата состојба. Наведените елементи всушност го претставуваат се она што оваа држава може да ја мрдне напред или да ја уништи до крај. Сè друго е само последица. Но овие зацртани принципи имаат смисла само доколку се реализираат во целина, заедно. Значи, не треба да се прават ранг листи меѓу нив. Бесмислено е да се вреднува што е повеќе или помалку значајно. Најновите истражувања исто така, покажуваат дека и граѓаните тешко прават ранг листи на „поголеми или помали“ приоритети, бидејќи сите процеси споменати во владината платформа им се речиси подеднакво значајни.

Граѓаните иако се свесни за незавидната политичка, безбедносна и економска положба во која се наоѓа Македонија, очекуваат односно пожелуваат што е можно поскоро да добијат видливи знаци за подобрување на квалитетот на нивниот живот. Колкава е реалноста тоа наскоро да се случи, нормално под претпоставка Владата да функционира според ветувањата? Или пак, трпението и натаму ќе треба да биде нашата најголема доблест?

Трпението секако уште долго ќе ни треба. Објективните околности воопшто не се добри, па дури и Владата да функционира беспрекорно, не можеме да очекуваме чуда. Владата и нејзината политика се само еден од внатрешните фактори кои можат да ја стабилизираат или дестабилизираат Македонија. Затоа пак, сите други фактори кои и не доведува до оваа точка сè уште делуваат, и тоа деструктивно. Заради тоа и нашите очекувања треба да ги сообразиме со реалноста. Освен тоа, многу е значајно граѓаните да сфатат дека

и тие се дел од чинителите кои ќе придонесат или не кон исполнувањето на сопствените очекувања. Не смееме да се ставиме во положба на пасивно очекување на некакво волшебнo стапче кое би ни го понудила власта и би ги решила сите проблеми. Секој од нас мора да си ја најде својата улога во тоа.

За време на изборите, граѓанската иницијатива одигра исклучително значајна улога во насока на нивно одвивање во демократска и фер атмосфера. Народот излезе да гласа и слободно ја манифестираше својата волја. Како и каде сега, во овој постизборен период, ја гледате улогата на цивилниот сектор во државава?

Улогата е уште позначајна. Цивилниот сектор мора да биде постојан аларм, црвено светло за власта. Би рекла дека токму сега,

по изборите, почнува вистинската улога на граѓанската иницијатива. Граѓаните и здруженијата кои припаѓаат тука, не смеат да мислат дека функцијата им завршила со тоа што дале придонес кон релативно демократските избори и мирната промена на власта. Нивната позиција всушност, може да биде од клучно значење за реализација на сите оние предходно споменати принципи и приоритети. Мислам дека постои свест за тоа, а просторот за делување е огромен. Важно е само да не дојде до преголема „постизбор-

Ни претстои период кога прво ќе треба да се ослободиме од омразата, нетолеранцијата, тензиите, па дури потоа да почнеме со градењето доверба

на релаксација”, туку да се продолжи со покажаниот ентузијазам и волја.

Пред отприлика две години кога дадовте интервју за Утрипски весник, главната тема на разговор ни беа резултатите од истражувањето за политичката култура на граѓаните во Македонија. Тогаш, Вашите сознанија беа безмалку поразителни. Анализирајќи ја политичката култура од оваа денешна перспектива има ли некакви про-

мени или пак се уште сме нетолерантни и недемократски ориентирани граѓани?

За жал, сите тие истражувања беа потврдени од праксата. По тоа интервју имаше уште многу истражувања кои прогнозираа влошување, а така и се развиваше ситуацијата. Нетолеранцијата е сè уште наша доминантна одлика, а за разлика од порано, кога таа можеше да биде само плод на предрасуда, сега е зацврстена со реална подлога. Нам

Владата и нејзината политика се само еден од внатрешните фактори кои можат да ја стабилизираат или дестабилизираат Македонија

во меѓувреме ни се случи војна, така што не можеме да зборуваме за некаков природен развој или демократизација на политичката култура во изминатив период. Сега имаме нови состојби, нови вредности или анти вредности. За жал, во многу сегменти сме турнати назад.

Ова прашање е секако последица на политичко-безбедносната криза во минатата година која придонесе да се зголемат меѓуетничките тензии. Вашата професионална преокупација е токму етничката димензија на општеството. Во каква ситуација се наоѓаме сега? Во кој правец се движат меѓуетничките односи во државава и имаме ли доволно капацитет и посветеност за да ја градиме меѓубратската доверба?

Капацитет секако имаме, а кај голем дел од граѓаните постои и волја, но не сум сигурна дека тоа е доволно. Ние сме во повосна состојба и колку и да сакаме да се убедиме дека нашата војна била поинаква, „полесна”, „полокална” и слично, таа си ги има истите последици како и секоја друга. Ние сега имаме жртви по етничка основа, кои се реални, и тоа е еден сосема нов квалитет. Ни претстои период кога прво ќе треба да се ослободиме од омразата, нетолеранцијата, тензиите, па дури потоа да почнеме со градењето доверба. Се разбира, не мислам дека овие процеси се механички одвоени еден од друг и дека не можат да

Институтот отворено општество Подобрување на меѓуетничките односи во Македонија

Фондацијата Институт отворено општество - Македонија во партнерство со белгиската Фондација Крал Боуден и Фондацијата Чарлс Стјуарт Мот, во мај годинава започна со реализација на програмата “Подобрување на меѓуетничките односи во Македонија”. Програмата ќе се спроведува во наредните три години низ целата територија на Република Македонија со цел директна поддршка на проекти на невладини организации и неформални граѓански групи, кои произлегуваат од реалните потреби од различни области и придонесуваат за подобрување на меѓуетничките односи во заедницата. Покрај развојната фаза на програмата, која се спроведува од страна на шест советници, се обезбедува и финансиска поддршка на НВО и граѓански групи.

За повеќе информации, посетете ја веб-страницата: www.iertes.org.mk

одат паралелно, но потребно е многу време, а пред сè многу добар контекст, кој за жал го немаме. Најлошото е што етничките прашања ќе продолжат да бидат јадро на политичкиот маркетинг, така што ќе биде навистина тешко да се релаксираат тензиите.

Однесувањето на младите луѓе особено она на средношколците кое неодамна беше и јавно манифестирано на улиците на главниот град, е израз на крајна нетолеранција и агресивност спрема друготи. Многумина следејќи ги младите и нивното однесување, не само во државава, туку и на Балканот воопшто, констатираат дека се тие се повеќе десно ориентирани, со видливи елементи на национализам, шовинизам, па дури и фашизам. Што е тоа што ни се случува со младата популација?

Исто што и со постарата, само со помалку разум, заради возраста. Поточно, проблемот на нашите младинци не е во тоа што тие се десно или фашизоидно ориентирани, туку што воопшто не се ориентирани. Младината токму заради својата апатија, разочараност, лесно станува објект на манипулација. Затоа и можете да ја наведете да се однесува на било каков начин. Во моментот, деструктивните и националистичките работат повеќе, погласни се, на моменти и „поатрактивни” и повеќи во манипулацијата. Мислам дека нашата младина не е ништо поагресивна од она што нормално доаѓа со возраста; проблемот е што никој не им понудил алтернатива, не ја насочил конструктивно нивната млада енергија. А

причините за тоа немаат врска со национализмот или шовинизмот. **Во овој контекст, зборувајќи за младите денес, дали сметате дека можеби еден од главните приоритети во општеството е конечно да се спроведат сериозни реформи во образованието. Или со други зборови дали сметате дека граѓански ориентираното образование може да ја амортизира ерозијата на вредности присутна кај младите луѓе, но и не само кај нив?**

Секако дека може да се амортизира, но не е само образованието во прашање. Постојат низа други фактори како на пример: семејството, медиумите кои имаат огромно значење. Кој ќе ги реформира нив? Од друга страна, училиштето како институција речиси и да нема авторитет, заради што

значително ја има загубено улогата на фактор во планираното формирање на политичката култура. Треба прво да се врати угледот на институцијата па потоа да очекуваме реформите да си го остварат своето влијание. А за да се врати угледот на училиштето, треба да се врати угледот на образованието; тоа да си го најде соодветното место во глобалниот контекст. Но, на тоа не се работи. Се додека образованието ни е само полигон за собирање политички поени, залудно е да очекуваме сериозни реформи.

Проблемот на нашите младинци не е во тоа што се тие десно или фашизоидно ориентирани, туку што воопшто не се ориентирани

МАРИЈА КУКА

Како средношколците се заплеткаа во лавиринтите на национализмот

Зошто? Веројатно тоа е првото прашање што се наметна кога средношколците беа видени на скопските улици како разбеснети трчаат за да тепаат постар човек, затоа што мислеа дека е друга националност, друга вера. Не, човекот ништо не им сторил, едноставно поминувал покрај деца кои протестираше....., личноста била според мислењето на средношколците типичен претставник на тие другите? Веројатно „типични претставници“ им биле и автомобилите кои поплатно ги оштетиле. И мора одново да се постави знак прашалник...Протести? Протести против промена на име на основно училиште во едно од селата, протести на средношколците против плус 12 албански паралелки во нивното училиште, протест и исказување на болка и тага поради загинатиот соученик. Болка и тага да, но зошто дивеење, зошто тепање на недолжни луѓе, зошто поради одредени злосторници да се генерализира и жигоса цел народ. Следниот ден тие другите го возвраќа ударот. Болка на балканските простори? Дали транспарентот кој стоеше во повеќето училиници во времето на социјализмот, во времето на СФРЈ, реченицата на Максим Горки „Човек, како тоа гордо звучи“, се замени со максимата „Македонец, Србин, Албанец... како тоа гордо звучи“. Поместена антрополошка димензија. Социјалниот старт неважен? Па, веќе не е паролата „пролетери на сите земји обединете се“, туку „Народе мој, каде и да си, обедини се, против оние другите, тие со самото своје раѓање ти пречат, друга вера, друга нација -не! Ксенофобичноста стапува на сцена!

Каде оди македонската младина?

Успехот на ултрадесничарот Ле Пен во првиот круг на претседателските избори оваа година ги изненади либералните Французи, па во вториот круг и во Франција се случи она што е обично балкански рецепт, да се гласа „против“, а не „за“. Французите го отфрлија Ле Пен. Но, опасноста од новите „лепеновци“, и во високо развиените демократски земји демне како Дамоклов меч.

Балканот, пак, е приказна за себе. Многумина западни автори, на почетокот на сега веќе минатиот век го окарактеризираа нашиот полуостров како „ниту буре барут, ниту зона на мирот.“ Во изминатата деценија Балканот беше сè-но само не зона на мирот. Царувањето на етнонационализмите, граничните судири и историските национални ривалити доведоа до ужасна граѓанска војна која резултираше на само со

распадот на СФРЈ, туку и со менување на етничката карта, војна во која царуваше лудило, војна во која се натпреваруваа кој поголема грозота ќе стори, и тоа сè во име на сопствениот народ.

Што се случува денес? Во Хрватска, еден од најпопуларните пејачи е Томсон, кој пее националистички песни, еден свештеник во име на католичката црква ги заведува младите Хрвати на патот на национализмот. Реченицата „да, јас сум Усташа“ е реченица која многумина млади ја изговараат со гордост, заборавија какви се злосторства се извршени во име на уставството. Освен тоа хрватските родители не допуштаат нивните деца да одат во ист клас со Ромите, велеле дека од Ром никогаш не станува човек. Хрватските соседи и вечити ривали, Србите пак имаат своја приказна. Ултранационалистот Шешел постигна

завиден успех на последните претседателски избори во Србија (кои патем ќе бидат повторени во скоро време поради тоа што избирачите не се одзваа во потребен број, предвиден со закон), српските „скинхедси“ (фашизоидна организација во која главно се малолетници) им ветуваат на Србите чиста Србија, па во тоа име, пред неколку години на улиците на Белград усмртија десетгодишно дете само затоа што беше црно, беше родено како Ром. Можеби затоа и еден српски Ром направи филм со наслов: „Признавам, виновен сум, Циганин сум“. Босна и Херцеговина пак, (којашто никогаш не е веќе онаа земја на „јарани“ каква што ја знаеме од некои изминати времиња), е поделена на ентитети од кое едната е Муслиманско - хрватска федерација, друга Република Српска. Тешко дека повторно во таа земја ќе има

Има ли општеството пристап кон младите и се прашува ли некој зошто толку голема омраза меѓу нив

Средношколските протести израз на автентично мислење или предмет на политичко инструментализирање

Нелко Стојановски

улиците каде ќе живеат Срби, Муслимани и Хрвати заедно. Може само да се каже во стилот на Куртурица „Беше еднаш една земја“...Словенија на многу софистициран начин (пред сè со економски мерки) ги истера сите страни од земјата, така што сега нема проблеми со малцинства, бидејќи е речиси етнички чиста. При распаѓањето на СФРЈ, Македонија ја забиколија војни и меѓуетнички судири, се живееше реалтивно мирно, поради што многумина ја нарекуваа „оаза на мирот“. Ваќва идлична ситуација, имавме сè до минатата година кога јазот меѓу двата најголеми етникуми стана непрестовив и дојде до вооружен конфликт, со неколку десетици мртви од двете страни. Со помош на меѓународни посредници се потпиша Рамковниот договор, по кој се се појавија новите „чувари“ на етнички чиста Македонија, млади луѓе кои се претставуваат како „негувачи“, на македонска традиција и кои ветуваат дека физички ќе се пресметтаат со сите потписници на охридскиот договор, како и со сите политичари кои не работат за македонската кауза.

„Сите девијантни појави вклучувајќи го тука и екстремниот национализам се резултат на општата специфична клима со сите пропратни социопатолошки поја-

ви кај нас“, вели професор д-р Нелко Стојановски од Филозофскиот факултет и од скоро пратеник од редовите на ЛДП. Анализата може да се разгледува од аспект на тоа што како општество во транзиција имаме нагли промени во речиси сите сфери, различни идеали и вредности, а на сето тоа се додава и минатогодишниот воен конфликт кој остави длабоки лузни кај младите. Секако дека не смеа да се изостави ниту влијанието на мас медиумите. Денес младите се далеку поинформирани, но од друга страна мноштво текстови во коишто се зборува за насилство ги дезориентираат. Млад човек е личност која е во психо - физички развој, со душевни кризи, исконска жед за авантури но нема изграден систем за сопирање, објаснува д-р Стојановски. Сакаат да се истакнуваат, некогаш и со деструкција за да го свртат вниманието. Факт е дека денес младите се дезориентирани, дека младинските организации денес или многу малку или воопшто не функционираат. Во таква општествена клима меѓуетничките конфликти се појава која што може да се предвиди, но секако не треба да се превиди. Мора да се укаже на тоа дека разлики постојат, но дека можат и мораат да се надминат. Доколку стално се потенцираат разликите јазот ќе се продлабочува, а тоа никако не смее да се случи, додава професор д-р Нелко Стојановски.

Факт е и следното. Политиката е вовлечена во сите пори на македонското општество. Во подмладоките на политичките партии се вклучил голем број млади луѓе, но нивната општествена улога затајува во пресудните моменти. Затоа многумина се прашуваат дали партиските подмладокци треба да бидат онаа прогресивна ангажирана сила, која ќе помогне во деструктирањето и решавањето на проблемите на младата популација, или, пак, „партиската база“, се сфаќа како одскачна штитца за нивна понатамошна промоција и за градењето на лична кариера?

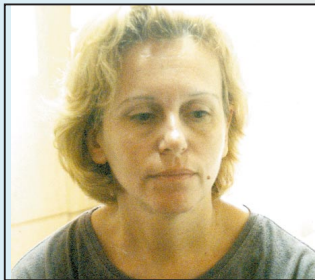
„Многу пати нашиот подмладок беше обвинуван за национализам, но тоа е премногу груба констатација за нас, вели Спири Ристовски, член на Извршниот комитет на Унијата на младите сили на ВМРО-ДПМНЕ. Нашиите членови ја сакаат својата татковина и сметаат дека начинот за изразување на љубовта кон својата нација е далеку поблисок со онаа опција што ние им ја нудиме во споредба со било која друга. Кај нас погрешно е уверувањето дека партиите од десната опција се ултранационалистички. Сметам дека тоа е апсурдно, затоа што во светот постојат ултралевичарски организации коишто применуваат далеку поригорозни мерки за остварување на своите цели.

Ристовски вели дека Унијата на младите сили на ВМРО-ДПМНЕ има своевидување за средношколските протести.

„Што се однесува до последните протести на средношколците мислам дека таква појава не е поради дезориентираноста на младите, бидејќи и во светот е познато дека младите се носители на промените, и најлесен начин за исказување на ставовите на младите е преку протестите, бидејќи факт е дека никој во прв момент и не ги сфаќа сериозно, подвлекува Ристовски. Во однос на претепувањата за време на протестите, не мислам дека во тој момент средношколците претставуваа некоја

Д-р Мирјана Најчевска, социолог, претседател на Хелсиншки комитет за човекови права

Стоп за етно злоупотребата на младите од страна на партиските и раководните структури

Младите стануваат неспособни да се соберат околу било кој заеднички проблем, да застанат во одбрана на било кој заеднички интерес и да се испречат на патот на потполната ерозија на средината во која живеат

на меѓународните односи и глобалната насока на делење по етничка линија и злоупотреба на етноприпадноста од страна на партиските и раководните структури. Младите стануваат неспособни да се соберат околу било кој заеднички проблем, да застанат во одбрана на било кој заеднички интерес и да се испречат на патот на потполната ерозија на средината во која живеат, објаснува Најчевска.

Најчевска нагласува дека пос-

ледните настани претставуваат показател на ниското ниво на сфаќањето на демократијата и демократските вредности и неспособноста средствата на демократијата да се употребат на правилен начин и во функција на нејзино зголемување, а не ограничување и стеснување. Моделот кој се нуди и кој е прифатен од страна на младите е модел на непочитување на законите, бесмислено обвинување и неспособност за перцепирање на алтернативите.

„Тие претставуваат јасен сигнал за отсуството на елементарна грижа за новите генерации, за изградбата на новиот вредносен систем и за такво насочување на развојот на младите кое ќе го обезбеди постоењето на иднината. Целокупниот образован систем е свртен кон минатото, затворен за радикални промени и е во функција на изградба на нови партиски војници (послушници и диктатори), наместо на слободни луѓе свесни за своите права и обврски.

Според неа, без големи, однапред дефинирани и целно насочени поместувања во образованието, дефинитивно ќе го изгубиме чекорот со иднината.

„Ќе им ја одземеме шансата на младите генерации да станат рамноправни учесници во светските процеси“, децидна е Најчевска.

За волја на вистината, мора да се каже дека на македонските простори екстремниот национализам не достасал размери од типот на национализмите на соседните земји, главно републики на бивша СФРЈ, но и останати поранешни социјалистички земји. Во Македонија не владеа ксенофобичноста како во Германија, каде што неонацизмот, за жал, доживува ренесанса, или во Холандија, која важи за либерална земја во многу погледи, но екстремната десница зазема сè повеќе замав. А, дали треба да се заобиколи Франција и Жан-Мари Ле Пен.

Последните случувања во образованието претставуваат мултидимензионален одраз на пошироките општествени ситуации и односи карактеристични за македонското општество во последната деценија, вели д-р Мирјана Најчевска, социолог, претседател на Хелсиншкиот комитет за човекови права. Тие се одраз на најдлабоките превирања кои се довиваат на планот

неконтролирана толпа, туку тоа беше повеќе излив на емоции, затоа што искрено, премногу работи се случија во државата, и последната чашка во чашата беше прелеана со громозорното убиство на средношколецот Ванчо Јосифовски во Тетово. Насилството сигурно дека не го одобруваме и ние веднаш и го кажавме тоа. Меѓутоа, ако протестите се начин децата да го искажат својот гнев поради громозорното убиство на Јосифовски тогаш ги оправдуваме, објаснува Ристовски.

Тој нагласува дека кога се случија средношколските протести и кога беа нападнати неколку постари Албанци медиумите премногу го потенцираа тоа, учениците се нарекуваа хулигани, беа поднесени кривични пријави, од друга страна пак кога неколку дена пред тоа беа претепувани македонски ученици од страна на албанските врсници тоа се појавуваше во весници како некоја попатна вест, а не нешто што треба да загрижува. Што се однесува до соживотот во Македонија тој е

сигурно можен, но ќе треба да се најдат многу проблеми и пречки бидејќи сега во владата седат команданти на УЧК (со самото тоа што кажувам УЧК, а не ОНА го исказувам и мојот став), што нас ни е несфатливо, вели Спиро Ристовски.

Игор Ивановски, пратеник и претседател на Социјалдемократска младина вели дека подмладокот на СДСМ ги поддржува сите демократски начини на изразување на ставови.

„Протестите на учениците некој можеби со право ќе ги прокоментира како вандалски и националистички и сигурно дека може да најдат и аргументите како потврда за тоа“, потенцира Ивановски. Ставот на социјалдемократската младина е дека тие протести најмалку имаа атрибут на средношколски протести во смисла на изразување на политиката на средношколците. Би ги навел следните факти. Нивниот организатор најмалку е средношколец, организирани се од невладината организација која што нема легитимитет во репрезентирањето на правата на средношколците, и она што можеби е најголемата трагедија е тоа што најголемата одговорност во моментот е на македонската опозиција, поточно ВМРО-ДПМНЕ, затоа што протестите со право можеме да кажеме дека имаат соодветна политичка позадина. Она што најмалку е треба на Македонија во моментот е да се искористуваат оние кои се во својот развој и кои треба да дојдат во догледно време и на позиции битни за развој на државата. На младите не

треба никако да им се сервираат популистички и националистички ставови. Младина на никако не треба да се искористува како обично, краткорочно, политичко орудие. Она што во Македонија треба конечно да се случи е не само средношколците, не само младите, туку сите, да ги надминеме етничките рамки, а секако дека е добро овој процес да почне од младите. Треба да почнеме да се занимаваме со проблемите кои значат живот, да се разрешат конечно проблеми коишто ќе им овозможат квалитетен живот пред сè на младите во земјата, а не тие среќата да ја бараат во странство. Проблемите коишто се појавија сметам дека се споредични и мислам дека нема да најдат плодна почва меѓу младите, средношколците нема да дозволат да бидат предмет на политичко инструментализирање. Младите ќе покажат и енергија и волја, и практичен начин на сопствено однесување и барање за институционални политички решенија со коишто ќе покажат дека сакаат

и прифаќаат меѓуетнички соживот. Ставот на подмладокот на Демократската унија за интеграција, партија која што доби најмногу гласови од албанскиот електорат на последните парламентарни избори е дека нема повеќе земање оружје во рака и дека само со демократски методи е можно да се оди напред.

Ермира Мехмети, потпретседателка на младина на ДУИ вели дека работите мора да тргнат напред и демократијата да се развива.

„Точно е дека минатата година се случи воен конфликт. Оние кои се бореа имаат почит од младите Албанци, бидејќи се бореа и изборија за позитивни демократски процеси, а сега кога се воспоставени демократски рамки нема веќе земање оружје во раката стапува демократијата на сцена. Јас не можам стопроцентно да тврдам дека меѓу младите Албанци нема ултранационалисти, но тоа се мали, изолирани групи коишто можат лесно да се контролираат. Соживотот на овие простори исекогаш постоел, секако дека имало и проблеми, но сега со сите нови рамки во општеството шансите за подобрување се многу поголеми“, истакнува Мехмети.

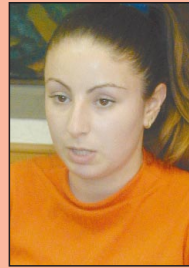
Едно е јасно, Македонија треба да гледа напред во иднината! Наместо оптоварување и фрустрирање со тоа од каде потекнуваме и што покажува анализата на нашата ДНК, треба да се гради пат кон подобро утре. Без разлика кој е на власт не треба да се дозволи младите да се задушат во лавиринтите на сопствената омраза.

Средношколски унији

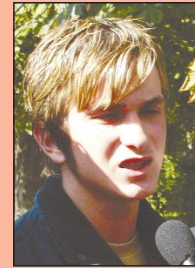
Александар Николовски:

Некои работи не можат да се премолчат

Јована Базеркова:

Не сакаме да не гледаат како хулигани

Фатон Круеци:

Средношколците Албанци се маргинализирани

Власта, водена од своите дневно-политички приоритети, ги потценува младите и нивните можности и сила. Се основа Агенција за млади и спорт, но освен градење спортски сали (и тоа нагласено забрано пред последните парламентарни избори) за оваа институција и нејзини активности други вести немаше. Младите немаше кој да ги насочи, па затоа последните средношколски протести ги изненадија само оние кои во тоа време беа во првиот ешалон на власта (или тоа беше само привидно?!). Младите на улица, па се случува...?! А, средношколците во Македонија се поделија. Не само на национална, туку и на идеолошка основа, и по ова што останува освен прашањето: Каде оди македонската младина?

„Мислам дека со тоа што младите излегоа на улица, што протестираа на начин на којшто протестираа, создадоа за себе еден неповолен имиџ, па сега во јавноста за средношколците се зборува како за хулигани, вели Јована Базеркова, претседател на Унијата на средношколците на Македонија. Нашата организација во старт ги осуди таквите протести. Ние не сакаме на младите да се гледа само како на хулигани, а некој да заработува политички поени, на крајот на краиштата дали е етички нечија семејна трагедија да се (зло)употребува на тој начин. Сметам дека национализмот е присутен додека се подгрева, и некои тоа многу добро го знаат и го користат тоа, меѓутоа кога ќе се надминат бариерите и кога младите ќе се насочат кон други работи ќе се согледа дека средношколците без разлика од која националност сè имаат заеднички проблеми, објаснува Базеркова.

За Александар Николовски пак, претседател на Средношколската унија на Македонија, не сметаат средношколските протести да се окарактеризираат како хулигански поради изолирана група од дваесетина луѓе.

Мора да се сфати дека младите беа сведоци и поминале низ многу негативни работи во последните две години, вели Ни-

Пораки од „улицата“

Средношколците во Македонија се поделија. Не само на национална, туку и на идеолошка основа

колески. Младите беа сведоци на потпишувањето на Рамковниот договор кој е понижувачки за еден дел од населението во Македонија, немаше официјални реакции, целата фрустрација беше во кругот на семејството. Ученици Македонци беа напаѓани од нивните албански врсници, кулминацијата беше достигната со убиство на Македонец средношколец. Тоа ја прелеа чашата. Младите чувствуваа гнев и омраза, не би ги нарекол тие протести националистички. Младите со протестите испратија сигнал дека нештата мораат да се решаваат, дека некои работи не можат да се премолчуваат. Не сум задоволен од тоа како течат настаните, и како сигнализиравме никој не ги решава

тична маса, од универзитетски професори, социолози, педагози кои ќе се пресметаат со екстремните структури во образованието, додаде Александар Николовски.

Факт е дека и учениците Македонци и учениците Албанци се гневни, и едните и другите се чувствуваат обесправени, но институциите ниту на едните не им нудат соодветни решенија...

„Проблемот со средношколците е премногу исполитизиран“, вели Фатон Круеци, претседател на Унијата на средношколци Албанци. „Нас средношколците Албанци никој не не гледа, не се согледуваат нашите проблеми, ние сегогаш остануваме по страна, маргинализирани“, дециден е Круеци. На пример, бројот на гимназиите во Скопје за Македонци е голем. Ние ја имаме гимназијата „Зеф Љуш Марку“, и тоа доколку сме запишани во таа гимназија принудени сме да одиме на часови во уште пет училишта. Кога побаравме да учиме во гимназијата „Цветан Димов“ се создаде проблем. Македонците не сакаа да не видат во тоа училиште. Лично мислам дека тие наши врсници кои излегоа да протестираат беа изманипулирани од поранешната директорка во гимназијата „Цветан Димов“ која не сакаше да види Албанци во своето училиште. Но, јас мислам дека со доаѓањето на министерот Азис Положани проблемите ќе се решат. Секако дека и македонски и албански ученици имаат заеднички проблеми и не сакаат насилство. Некои не прашуваат зошто кога го убија средношколецот Македонец во Тетово и ние им се придруживме на македонските врсници во нивните протести против насилството. Ние сочувствуваме со семејството на загинастиот, но верувам дека доколку и албанските ученици излегоа на протестите дека тоа некои погрешно ќе го протолкуваат и немирите ќе беа уште поголеми“, објаснува Фатон Круеци.

Во посткомунистичките општества, вклучувајќи го тука и македонскиот просветор во пораст е девијантно однесување на младите, пороците земаат замав...

ПРЕНЕСЕНО

Илија Вујачиќ, политиколог од белградскиот универзитет

Големите либерални очекувања завршија во етнонационализмите

Професор Илија Вујачиќ од Факултетскиот универзитет во својот текст „Враќање кон екстремизмот во демократското окружение“, во списанието „Зид“ изнесува свое мислење укажува зошто и што и се случило на Европа по падот на комунизмот.

„Демократска еуфорија и големите либерални очекувања на заедничките вредности на демократијата, плурализмот, човековите права и владините права и толеранцијата завршија во расизмот, ксенофобијата и етнонационализмот. Во тој поглед посебно е карактеристичен десен политички спектар, којшто за разлика од западна Европа и развиените демократии каде што се формира околу традиционално силните конзервативни демохристијански партии како и околу неоконзервативните партии со маргинализирана екстремна десница, во земјите во транзиција десницата воглавно се формира како ултранационалистичка, традиционалистичка и радикална и екстремистичка десница. Така, како што изостана формирање на „нормална“ социјал-демократска левица, па нејзината улога ја фингираше националистичката и популистичката „левица“, така изостана и формирање на

Еден од првите правци на дејствување за контролирање на екстремната десница е владите на балканските држави да бидат одговорни за постапките на неофашистичките и екстремистичките групи тамо каде што законската регулатива тоа го овозможува

„нормална“ демократска десница, а нејзина улога ја презеде десниот радикализам и екстремизам. Резултат на тоа е да ни до ден денешен на Балкан не е воспоставена респектабилна демократска десница, туку „политиката на десницата и на конзерватизмот“ се јавува во радикални и екстремни недемократски варијанти.“

Може ли да се контролира екстремната десница на Балканот? Сите „пригодни“ реакции на „борците

за националните работи“ представуваат манифестација на темелен, ненадминат и неотклонет парохизализам, провинцијализам, антидемократизам и ултранационализам. Зад нивните одбрани на „националните герои“ и културата и ултранационалистичките напади на западниот „културен империјализам“ и глобализам лежи отфрлање на либералните вредности и принципи, потенцира Вујачиќ.

Посткомунистичка транзиција на Балканот, посебно во земјите на бивша Југославија се уште е на дело и нема причина да се претпостави дека линеарното движење кон подобра иднина на толеранција, демократија, владеење на правото и просперитетот се единствени можни резултати од транзицијата. Потенцијалот на политичка манипулација на латентните етнички ривалитети останува висок, но искуството на војните покажува зошто не е во ничиј интерес таквите ривалитети да се отргнат од контролата.

Еден од првите правци на дејствување за контролирање на екстремната десница е владите на балканските држави да бидат одговорни за постапките на неофашистичките и екстремистичките групи тамо каде што законската регулатива тоа го овозможува.

ИСТРАЖУВАЊЕ

МИТКО ЧЕШЛАРОВ

Родовите стереотипи се психолошки карактеристики коишто се поврзуваат на различен начин со жените и мажите во одделни културни групи. Панкултурални родови стереотипи се психолошки карактеристики коишто им се препишуваат на жените и мажите во различни културни групи. Така, честопати, се вели дека жените се поемотивни и погрижливи од мажите, додека за мажите се вели дека се поагресивни и понезависни од жените.

Истражувањето на стереотипите во "локален контекст" е значајно поради можноста за нивно согледување како карактеристични и посебни за контекстот во кој егзистираат, како и поради можноста за компаративен пристап (или нивно одвојување) со "панкултурните" стереотипи.

Доволен пример за различното толкување или подразбирање на стереотипите е "панкултурното" сфаќање на "жената домакиња", што подразбира жена која му е целосно предадена на домот и семејството, за разлика од сфаќањето, особено во поранешните комунистички земји, каде покрај ангажираноста на жената во домот, се подразбира и нејзино ангажирање во јавната сфера (вработеност).

Потребата од истражување којшто се однесува на идентификувањето на стереотипите и согледувањето на нивното влијание во Македонија е интересно и значајно за развојот на родовите студии од повеќе причини.

Пред сè, заради идентификување на "локалните" стереотипи, нивно компарирање со "општотва-жечките" стереотипи, како и нивно користење при разгледување на проблемите (на пр. дискриминацијата) што се третирали од родовите студии.

Токму затоа, со ова истражување се прави обид да се идентификуваат родовите стереотипи во Македонија, да се согледа односот кон стереотипите.

Најпривлекна или најподатлива група за истражувањето на стереотипите, се чини дека се младите и тоа во периодот на adolescence, пред сè, поради дискрепанцијата на личните желби и барањата на средината, и поради најизразен судир помеѓу личниот и "понудните" модели на живот. Во тој период можеби е најочигледно влијанието (препознавањето) на стереотипите и справувањето (прифаќањето или неприфаќањето) со нив.

Во фокусот на интересирањето на ова истражување беа машко-женските релации, местото и улогата на родовите во семејството, во јавниот живот, во социјалните релации, како и нивните права и одговорности во приватниот и општествениот живот и чувството на лична вредност.

Прашањето од кое произлезе истражувањето и на кое тоа се обидува да даде одговор е: Дали различните родови и национална припадност, како и различните место на живеење влијаат врз прифаќањето или отфрлањето на родовите стереотипи кај младите на осумнаесетгодишна возраст.

Родовите стереотипи меѓу средношколците

Девиците се уште на цена кај младите

Сексизмот и традиционализмот - најзастапени

Сексистички изјави

Анализата на одговорите добиени од *Прашалниот на сексистички изјави* според родот, националноста и местото на живеење, како и според општествената и личната перспектива на испитаниците, ја дава следната слика:

На изјавата *Мажиот треба да има првенство при вработувањето*, 56,30% од вкупниот број на испитаници од двата рода покажуваат значаен степен на прифаќање на ставот дека мажот е привилегиран при вработувањето во општеството.

Националноста влијае на степенот на прифаќање на овој стереотип. Така, 49,56% од Македонците и 68,09% од Албанците го прифаќаат овој став како општествено прифатлив.

Изражувајќи го својот личен став во однос на ова прашање, испитаниците, главно, се поделени во прифаќањето и неприфаќањето на овој став. Најголемо прифаќање на ставот се забележува кај испитаниците од машки род од албанска националност (66,57%) а највисок процент на несогласување кај испитаниците од женски род од македонска националност (77,19%).

За "идентификување" на стереотипноста во однос на социјалната положба на жената (според тоа како испитаниците го доживуваат општеството и каков е нивниот ли-

прифаќаат изјавата како општествена реалност, наспроти 20,08% од испитаниците. Процентот се движи, речиси во исти рамки, независно од трите варијабли (пол, националност и место на живеење).

Испитаниците не ја прифаќаат изјавата како свој личен став (изјавата не ја прифаќаат 75, 20% од испитаниците).

Одговорите на испитаниците на второто прашање покажуваат големо влијание на традицијата во одредувањето на "местото на жената". Имено, 74, 41% од испитаниците сметаат дека општествено прифатливо е дека главната улога на жената е во домот, наспроти 11,81% кои не се согласуваат со ваквата изјава. Најизразен е процентот кај испитаничките од женски род од албанска националност (80,23% наспроти 5,81%). Разликата е поголема дури и од испитаниците од машки род од албанска националност (80,39% наспроти 15,69%).

Дека традицијата влијае во градењето на личните ставови, со тоа и во потврдувањето на стереотипните родови улоги, покажуваат одговорите на испитаниците на ова прашање. Во сите случаи висок е процентот на прифаќањето дека главната улога на жената е во домот, со најкарактеристична вредност 79,07% кај испитаничките од албанска националност.

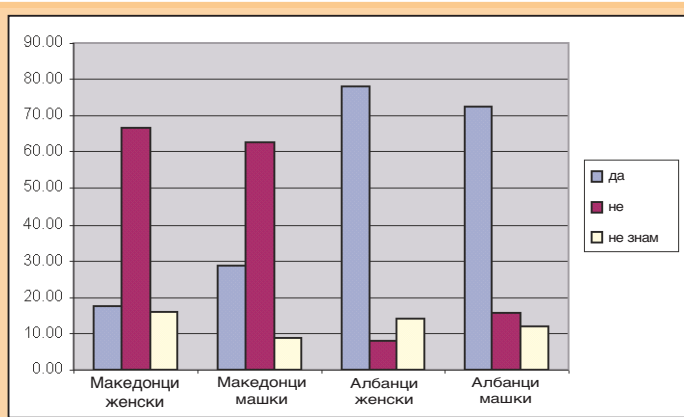
Стереотипната улога на жената во домот, семејството и нејзиниот однос кон бракот се проценува преку три тврдења, кои изразуваат сексистички однос кон жената. На прашањето *Дали жената треба да е девица пред бракот*, статистички значаен процент од вкупниот број на испитаници сметаат

дека од перспектива на општеството, пожелно е жената да биде девица (51,18% наспроти 29, 53%). Овој процент се должи на високиот процент на прифаќањето на овој став како општествена норма од страна на испитаниците од албанска националност (кај женските испитаници 61,00% наспроти 5,00% и кај

машките 70, 59% наспроти 19, 61%). Кај испитаниците од македонска националност, процентот на општествено прифаќање на оваа изјава е понизок во однос на процентот на неприфаќање. Живеењето според "општестве-

машките 70, 59% наспроти 19, 61%). Кај испитаниците од македонска националност, процентот на општествено прифаќање на оваа изјава е понизок во однос на процентот на неприфаќање.

Живеењето според "општестве-

Дали жената треба да е девица пред бракот?

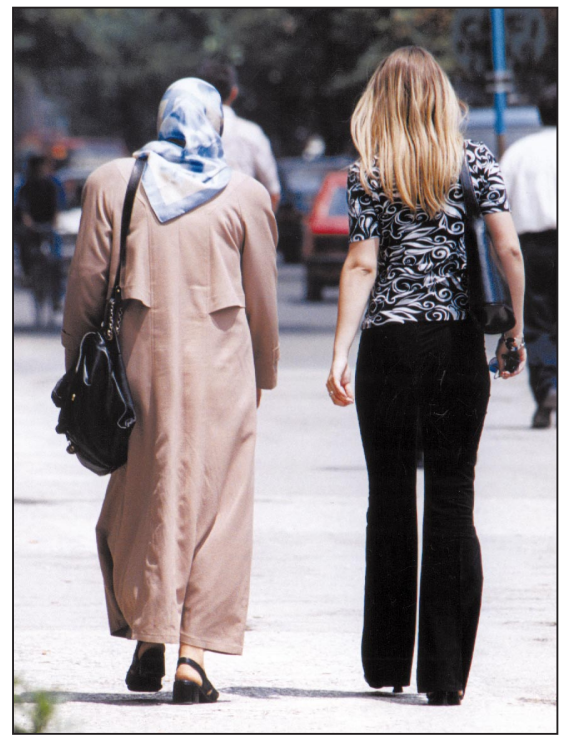
во пожелно" однесување се потврдува во личниот став на испитаниците кон ова прашање. Повторно, испитаниците од албанска националност и од двата рода сметаат дека жената треба да биде девица пред бракот, и тоа жените во процент 77,91% и мажите во процент од 72,55%.

Кај 53,54% од испитаниците преовладува мислењето дека во општеството е прифатен ставот дека за да се појде врз поистојно, неопходно е жената да има деца, наспроти 24,02% кои мислат дека општеството не го поддржува таквиот став. Процентот е речиси идентичен доколку се разгледуваат варијаблите националност и род, а особено е висок кај испитаниците од машки род од албанска националност (59,86%).

Кога станува збор за личниот став кон ова прашање, испитаниците, во поголем број, го прифаќаат ставот (најголем процент кај машкиот род од албанска националност 56,86%). Интересно е што кај испитаничките од женски род овој став не е прифатен како личен кај 45,61% од Македонците и кај Албанците 51,16%.

Доколку во семејството има едно дете, погодно што е да е машко - 50,20% од испитаниците сметаат дека општеството во кое живеат го наметнува ваквиот став, наспроти 31,23% кои сметаат поинаку. Испитаниците од албанска националност и од двата рода по-

Девојките од албанска националност покажуваат подредена улога во родовите односи!

казуваат повисок процент на согласување со изјавата дека таа е прифатлива за општеството во кое живеат (59, 30% од женските испитанички и 56,00% од машките испитанички националност процентот на прифаќање на ваквиот став од страна на општеството е значително понизок во споредба со оној на неприфаќање (37,50% наспроти 41,07%).

Кога станува збор за личниот став на испитаниците по ова прашање, тој, главно, се разликува од ставот на општеството. Од вкупниот број испитаници 48,82% не го прифаќаат ставот, наспроти 38,19% кои го прифаќаат. Женските испитанички од двете националности, и покрај тоа што сметаат дека општеството го фаворизира

25,20% кои сметаат поинаку. Највисок процент е забележан кај машките испитаници од албанска националност 78,43 отсто.

Личниот став кон ова прашање на вкупниот број испитаници покажува согласување со изјавата, и тоа кај 52,36% наспроти 38,36% испитаници. Одговори кои ја покажуваат женската подреденост се забележуваат кај девојките Албанки кои во поголем број, исто така, сметаат дека мажот има право да ја казни сопругата (62,79% се согласуваат со изјавата, а 26,74% не се согласуваат). Девојките од македонска националност, пак, ја отфрлаат оваа изјава во најголем број (73,68% не ја прифаќаат, наспроти 14,04% кои ја прифаќаат изјавата).

Интересни се и одговорите во однос на тврдењето *Мажиот треба да ужива поголема слобода од жената*. Според испитаниците, општеството не дава таква основа (49,01% наспроти 41,50). Процентот значајно се зголемува кога станува збор за личниот став на испитаниците кон оваа изјава. Таа не е прифатена од 71,54% од испитаниците. Се покажува висок процент на неприфаќање кај испитаничките од женски род од македонска националност (91,23%).

Испитаниците, во поголем број, не се согласуваат ниту со изјавата дека *мажиот, по правило, прави сè подобро од жената*. Тие сметаат дека општеството не го поддржува ваквото тврдење (46,85%). Единствено испитаниците од машки род од албанска националност сметаат дека општеството е сексистичко кон ова прашање (41,18% ја прифаќаат изјавата како прифатлива за општеството, наспроти 33,33% кои сметаат дека таа е неприфатлива).

Личниот став на сите испитаници, без разлика на род и националност, е неприфаќање на ваквата изјава (66,54% наспроти 20,87%). Најголем процент на неприфаќање покажуваат девојките од македонска националност (91,23%).

(Инишијалниот шекел на ова истражување е објавен во *Зборникот на истражувања од областа на родовите студији, во издание на Истражувачкиот центар за родови студији*)

Заклучоци

- Испитаниците од машки и женски род (без разлика на националност) покажуваат висок степен на сексизам во општеството. Ваквата општествена перспектива на испитаниците може да се сфати како резултат на влијанието на традицијата;
- Момчињата покажуваат повисок степен на сексизам и стереотипно мислење од девојките;
- Девојките од албанска националност, во одделни случаи, покажуваат подредена улога во родовите односи;
- Испитаниците од двата рода од албанска националност покажуваат повисок степен на прифаќање на одделни сексистички изјави во однос на испитаниците од двата рода од македонска националност;
- Момчињата ја сметаат употребата на сила кон жените за сесема прифатлива;
- Момчињата од главниот град се повеќе склони кон употребата на сила кон жената од момчињата од помалите градови.

Европскиот социјален форум во Италија, од „прва рака“

Назад во комунизмот?

Строго левицарска манифестација, со панаѓурски призвук

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Стојам на главната железничка во Фиренца, преморен од патувањето најпрво со авион до Рим, па со воз до центарот на Тоскана. Гладен сум и станува студено. Згора на сè, сфаќам дека сите оние што ми велат дека сум страшно паметен тип, еден на мајка, се лажливи копилиња, оти наспроти таа неспорна интелигенција, никога не успевам да ми проработи жроумингот па, не можам да им се јавам на Мауро и Давиде, моите уредници од „Опсерваторија над Балканот“, да дојдат и да ме одведат до местото на настанот... Ете, така почна.

Од Сичени, мало местенце скраја од Фиренца, а сепак близу до Фортеца ди Басо, прекрасната средновековна тврдина во самиот центар на градот, има едно 15 минути патување со воз. Секое утро, банда неотспани бившо-Југословени (кутрите нисе, спиевме во вреќи за спиење, директно на подот од керамички плочки, кои, иако италијански, не се баш најдобри) се натрупува во возот за железничката станица „Санта Марија Новела“. „Назад во комунизам!“ е официјалното мото на групата, која е во Фиренца, благодарение на напорите на Италијанскиот Конзорциум за Солидарност - ИЦС (беше во Македонија за време на Косовската криза) да обезбеди Балканско присуство на првиот Европски Социјален Форум кој се одржа во гореспомнатата тврдина од 7 до 10 ноември.

Навистина, на извезбаното балканско око не може да му избега фактот дека официјален домаќин на Форумот е една од партиите наследнички на КППИ, дека ова, пред и над сè, е строго левицарска манифестација, и дека Че Гевара останува најпопуларниот лик за печатење на маици, бевеви, капи и друга конфекција и галантерија. Кога сме кај левицарството, вашiot извествач фати пена на јазикот објаснувајќи им на сите, кои и што се Македонскиот Социјален Форум и неговото гласило „Манифест“. Дека е тоа луѓа десница, која е мотивирана во својот антиглобализам од жестокиот национализам, антиалбанство и анти-американизам. Дека, да, тие се против нео-либералната глобализација предводена од САД, пред сè поради нивната верба дека е таа виновна за сè што ни се случува минатата и оваа година. Дека сета нивна „борба“ се должи на нездравата, според мене, приврзаност со една популистичка и ултра-десна политичка партија.

Како што обично будува, со душманот на мојот душман руино вино пиеме, па анти-нео-либерализмот и оспорувањето на правото на САД да избомбардира кого сака во името на „демократските вредности“ победуваат, па сите ми врдат дека сето тоа не е важно. Впрочем, „Не- за војната“ и „Не-

за нео-либерализмот“ се официјалните пароли на Форумот. Освен тоа, и „глобализацијата“ не е еднородна. Од една страна, се подесната опција во САД, а од друга, Европската социјалдемократија. Европската десница е, во основа, антиглобалистичка. Дај што има!

А има промена во наставот. Официјално, веќе не постои „анти-глобализација“, барем не на левицата, туку се зборува за „алтер-глобализација“, поточно глобализација која би била поправедна, посеклошката, пососоцијално издржана.

Инаку, кога сме кај војната, баш ме интересира дали антивоената кампања „Доста е!“, што македонските НВО ја почнаа за време на минатогодишната криза, ќе им се придружи на своите браќа по пацифизам во големата антивоена кампања против војната (потенцијална) во Персискиот залив? Тоа, според мене би било сосем нормална работа, нели?

Атмосферата е помалку повеќе панаѓурска. Ако можете, замислете си го НВО Саемот од „Аце Палаце“ и дигнете го на ента. Околу 20 илјади луѓе се војват од една трибина до друга, од еден штанд до друг. Палестинците бараат независност, што е главната цел и на нивните браќа по стремеж, Курдите. Младите комунисти на Италија бараат светска револуција, а до нив екологите, мислам од Чешка, укажуваат на бројките на животински видови кои исчезнуваат од лицето на планетата секој ден, или можеби час. На трибината посветена на Балканот, во организација на ИЦС и „Опсерваторија над Балканот“ ја користам приликата да ја претставам кампањата „Мокта е во народот“ од последните избори, како и новиот интернет портал на кој забрзано се работи. Луѓето од другите балкански земји главно се заинтересирани за почнување на кампања за укинување на Шенгенските визии, а богами падна и договор за заедничко дејствување во таа насока.

Иницијативата за формирање на Балканскиот социјален форум ја преземаат на себе Грците, кои планираат да го туркаат проектот преку силно синдикално асоцирање. Аферим и чоќ гузел!

Главното следува во сабота! Протестниот марш, против воените трупи и граблвите и алчни мултинационални компании, иако најавен за три попладне, почнува уште пред 11 часот, поради огромниот број на луѓе кои се приклучуваат од сите страни на Италија и околните земји. Маршрутата, избрана да го избегне строгот центар на градот, води кон стадионот на тимот кој некогаш се викаше Фиорентина, каде беше планиран голем концерт и пригодни обраќања.

Полициската, на големо чудење на вашиот извествач, ја нема никаде. Мистеријата ја разјаснив кога, поради недостиг на ролни филм, морав да ја напуштам ко-

лоната и да тркам до центарот за да најдам некој покрабар граначија или бар кој држи таква стока. (Општо, два дена пред тоа, како знак на претпазливост, сите продавници беа затворени, со очебивно отсуство на какви било туристи. Тука и таму мала група Јапонци, штракаат со фотоапаратите во секоја насока која ќе им ја покаже водичот. Кој сакаше, можеше намира да разгледа сè што сака, но главно сè беше затворено. Официјално, сите златарски дуќани на „Понте дел Векио“ имаат натпис „Затворено поради празник“ - но никој од локалната попу-

лација не можеше да се сети што значаен празник се одвива околу нив.) Елем, полицијата е во споредните улици, не провоцира и е подготвена да интервенира ако има потреба.

Околу бројот на луѓе присутни на маршот, мислењата се поделени. Полицијата и либералните медиуми рекоа 350.000. Организаторите и левиот печат тврдат милион. Онака, од око, јас би рекол над 500.000 сигурно, за 600.000 не би ставил рака во оган. Со еден збор, карневал, сличен на снимките што ги гледавме од големите демонстрации во Србија во 1997 година. Стратешки распоредени камиони со музика, ди-џеи,

Веќе не постои „анти-глобализација“, туку се зборува за „алтер-глобализација“, која би била поправедна, посеклошка, пососоцијална

Еден транспарент, истакнат на балкон, гласи: „Излегов да го променам светот. Се враќам за пет минути.“

живи бендови, и други јавни забавувачи. На стадионот, огромен ред пред тоалетите, и локалниот панк бенд кој „праши сто на саат“. Бразилците самбаат, јодлерите јодлаат, народот на околните станбени згради отпоздравува и истакнува свои транспаренти. Има и циници. Еден транспарент, истакнат на балкон, гласи: „Излегов да го променам светот. Се враќам за пет минути.“ Партизанската „Бела чао“ ја преслушувам во изведба на најмалку 20 ад хок хорова, во исто толку верзии.

Инциденти нема скоро никакви, иако неколку анархисти (на кои секако поблиски им се „Секс пиштоле“ од Бакуњин) фрлаат празни шишиња во дворот на истражниот затвор. На обидот да ги фотографирам, ми приоѓа еден од нив и најчупиво ме предупредува дека „ако само пробам, ќе добијам шише в глава.“ Оти сум приврзан кон својата глава, амбицијата ме напушта. Недостигот на инциденти сите го објаснуваат како плод на работата на обезбедувањето на маршот, како и на поголемата затвореност на демонстрантите за надворешни радикални групи. Исто така, реакцијата на еден, благо речено, фашистички и расистички воводник на

Оријана Фалачи (инаку Флорентинка по раѓање) која предупреди дека „Фиренца е стар и преубав град“ и „дека таа не се плаши од Италијанските демонстранти,“ но дека „таму ќе има и Палестинци, Курди и Босанци.“ Е, токму тие беа најдостоејствени на протестот, а Оријана набрзина стана една од најомразените личности во Италија. „Артериосклероза,“ вели, не без сожалување еден од демонстрантите, и ги крева рамењата во знак на чудење.

(Како можеше да биде, гледам на вести следната недела. Извествуваат за активистите на „Но-Глобал“ кои се кршат со полиците на Наполи и Сиднеј).

Сè на сè, останувам во недоумица. Свесен дека сум присуствувал на нешто што е потенцијално значајно, сепак, мислам дека тоа е сепак прешарено, неконзистентно и некоректно. Од гледна точка на човек кој доаѓа од место каде идеите пропагирани од ЕСФ се „спроведуваа во пракса“ во системот базиран на „социјализмот со човечки лик“, човек не може, а да не биде скептичен. Впрочем, на крајот секогаш некој се омрсува. Ах, да, Буш, Блер, Берлускони и Шарон секако се „терористи“, а нивната војна не ја водат во мое име. Колку да се знае!

ПРОЕКТИ Сојузот на организациите на жените на Македонија категоричен Стоп за дискриминација на жената!

Поголемо учество на жената во власта и одлучувањето, подобрување на социоекономската положба на жената и развој на претприемаштвото, се визија и мисија на Сојузот на организациите на жените на Македонија.

А што жените постигнаа? Се избираа за законската регулатива со која се гарантира најмалку триесет отсто жени на изборните листи, а женското лоби внатре во партиите се избори нивните сопартитки да се најдат при врвот на листите. Резултат? Дваесет и две жени се парламентарки - никогаш во историјата на македонскиот парламент не седеле повеќе жени во највисокиот законодавен дом, жена потпретседател на Собранието, жена министер, жена генерален директор на МРТВ. Значи, сигурен чекор кон женската визија. Фактичка, а не само декларативна рамноправност на половите. Едно е сигурно. Со поголемо учество на жените во политиката општата клима ќе се промени не само во парламентот, туку и во општеството. Жените на дневен ред сигурно ќе ги стават прашањата коишто не се во видокруг на „висока политика“, но затоа се прашања од секојдневието кое ги мачат сите, прашања од областа на здравството, социјалата, образованието.

Жена политичар, жена раководител, но и жена жртва на „машката политика“. Не случајно оваа година за почесни членки на СОЖМ се прогласени жени - жртви на конфликтот во Македонија, затоа што минатогодишната воена криза најмногу ги погоди оние кои најмалку допринесоа за создавање раздор - жените и децата. Но, дека во маке-

донската политика жените се сè поприсутни зборува и фактот што на чело на Државната Изборна комисија е жена, Мирјана Лазарова-Трајковска, која со својата висока професионалност допринесе изборите да поминат во фер и демократска атмосфера, жена која служи за пример, па токму затоа и се најде на листата на овогодишните почесни членки на СОЖМ.

Што е тоа всушност фактичка рамноправност? Во својот говор на Сеженската конференција, одржана во 1980 година, во Њу Делхи, легендарната жена премиер на Индија, Индира Ганди, истакна:

„На Запад, таканаречената женска слобода често се изедначува со имитирање на мажот. Искрено речено, чувствувам дека тоа е чиста замена на еден вид вериги со друг. За да се ослободи, жената мора да се чувствува слободна да биде јас, не наспроти мажот, туку во контекст на својата сопствена способност и својата личност.“

Како стојат работите со борба за женската индивидуалност и рамноправност во Македонија? Шеесет и четири женски организации од целата земја обединети во асоцијацијата Сојузот на организациите на жени на Македонија, преку своите проекти се обидуваат да помогнат во остварувањето на гарантираните женски права, како и елиминирањето на дискриминацијата на жената во општеството и во семејството. Мисијата на СОЖМ ја опфаќа поддршката на жената како индивидуа, помош на локалните женски организации, развојот на учество на жените во јавниот живот и развојот на проектите.

Мора да се нагласи дека СОЖМ своите активности ги спроведува преку следните програми: програма за политичко јакнење на жените, програма за поддршка и јакнење на жените, како и преку програмите за документатиски центар, за женски центар и програма на која во последно време и се дава се поголемо значење, а тоа е програма против трговија со жените.

-Жените во голема мерка придонесуваат за градење соживот и мултиетничка толеранција, затоа цел на нашата програма за заштита на мирот и разрешување конфликтите е да се зачува мирот во Македонија и во регионот, како и да се ублажат последиците од конфликтите. Поврзување на луѓето од различна етничка или верска припадност е наш императив, истакна Тодоровска. Токму преку меѓународната соработка СОЖМ го спроведува проектот „Улогата на жените од Југоисточна Европа во превенција и разрешување конфликти и постконфликтен дијалог.“ Станува збор за регионален проект во кој учествуваат жени од Македонија, Србија, Косово и Црна Гора. Проектот е поддржан од ГТФ - Пакт за стабилност. Целта е враќање доверба меѓу луѓето и воспоставување нормална комуникација, објаснува Савка Тодоровска.

По сите постигнати успеси, останува прашањето, што понатаму? Членките на СОЖМ се децидни: постигнатиот успех е голем, но тоа не е никако крајната цел. Нови успеси, нови проекти и поголем број жени на раководни места и во одлучувачките структури се цели кои треба допрва да се остварат. (М. К.)

Департизација на институциите

Имајќи ги предвид позитивните искуства од дебатните клубови за време на предизборниот период, но и веќе јасната потреба јавно да се разговара за теми кои се значајни за идните демократски процеси во Република Македонија, граѓанската асоцијација ОХО и во наредниот период ќе организира неколку тркалезни маси.

Темата на првиот дебатниот клуб, кој ќе се одржи денеска, во 13 часот, во Клубот на истражувачите е „Департизацијата на институциите“. Воведничари ќе бидат:

Љубомир Кекеновски, Миодраг Лабовиќ и Јован Донеv, а дискусијата ќе ја модерира Хисен Рамадани.

Карл Попер, идеологот на отвореното општество вели

дека не се толку потребни добри луѓе, колку што ни се потребни добри институции. А, добри значи всушност демократски ориентирани и структурирани институции.

Искуството од Македонија покажува дека непостоенењето на такви институции значи брзо воспоставување на политички монопол на партиите на власт. Од тие причини се наметнува потреба од департизација на институциите и непартиски менаџмент, кој со својата професионалност и одговорност ќе помогне институциите на системот да бидат основа на демократскиот развој.

Промоцијата на идејата за департизација на институциите треба да биде еден од приоритетите на новата власт, но и фокус на НВО во наредниот период.

СТАР промоција Економско и политичко зајакнување на жените

СТАР-мрежата на светско учење, утре (29 ноември), 12 часот, во Клубот на пратениците, во Скопје, ќе го промовира прирачникот за јавно застапување, во насока на економското и политичкото зајакнување на жените во Македонија.

Ова двојазично издание (на македонски и на албански јазик) е резултат на двегодишната интензивна работа на СТАР во пет града во државава: Битола, Свети Николе, Делчево, Дебар и Кичево, и претставува трајна документација за тоа како во Македонија се применува јавното застапување за женското економско и политичко јакнење.

Досегашното искуство на петте локални граѓански меѓусекторски тимови за јавно застапување, истакнуваат во СТАР, покажа дека социјалните промени се случуваат бавно, па така активностите кои се преземени, и покрај тоа што дадоа добри резултати, бараат натамошен труд, не само на локално туку и на национално ниво. Оттаму, заклучуваат тие, за да се достигне националното ниво и за да дојдат на дневен ред прашањата на женското политичко и економско јакнење, потребна е широка соработка. Оваа соработка треба да се оствари преку вмрежување и коалицирање на сите нивоа, и тоа како меѓу самите невладини организации, така и меѓу невладините организации и другите засегнати субјекти од различни општествени сектори.

ХВО ПРОЕКТИ

Зближување на младите од различна етничка припадност

Средношколскиот сојуз од Велес и ромската невладина организација „Романи Бах“ започнаа со реализација на проект за надминување на меѓуетничките тензии кај младата популација во овој град.

Истражувањата покажуваат дека младите луѓе во секојдневниот живот се сегрегирани по етничка основа и дека оддалечувајќи се од други стануваат

нетолерантни. Оттаму, овие две велешки организации, со поддршка на Институтот отворено општество и Фондацијата Крал Бодуен, во следните неколку месеци ќе направат обид за зближување на младата популација од различна етничка припадност, преку најразлични облици на активности: едукативни работилници, посета на различни верски и културни институции.

АГТИС ДОСТА Е!

Дали е фатаморгана?
Овде дојде и Солана да стави ред на овој неред, на овој воз, без возен ред.

Што овде се случува?
ако некој многу знае одма се исклучува

Овде не можеш да видиш ништо освен полицијци - специјалци разочарани стечајци исфрустрирани социјалци.

Озборувања, ветувања Малограѓански омазоважувања престанете за час еј, дајте глас Македонија бара спас

Доста е од се и сешто веќе треба да се реши нешто Доста е од пукања, провокации, празни преговори. А Охридски договори????

Доста е од се и сешто веќе треба да се стори нешто, зошто ТИЕ ќе средат вешто за тебе да нема место

Странски посредници и од Хаваи разгледници политички превирања неми дигреси и политички прегреси

Погроми се спремаат Брат, овие исаф немаат, прво чест, па душа земаат

Балови и терање мода, а во Прилеп нема вода, но постои позиција и опозиција, а во многу села нема ни полицијашто е ново?

Потрудете се, загрижете се и веќе еднаш разбудете се за да прекине овој хаос Еј луѓе, па ова не е Лаос.

Посветено на
Shampitenminister Her Boskoski
Берлин 193

Живо наследство

Одржлив развој преку културното наследство

Во рамките на вториот циклус на Програмата „Живо наследство“, која ФИОМ заедно со белгиската Фондација Крал Бодуен, ја спроведува во Македонија од 2000-та година, ќе бидат финансирани осум нови проекти ќе бидат финансирани осум нови проекти, и тоа во: Ротуше, Битуше, Кривопаштани, Вевчани, Ново Село (Струмичко), Врапчиште, Кратово, Велешта и Делогожда и Варош крај Прилеп.

Овие проекти се однесуваат на заживувањето на традиционалните занаети или вештини, сочувувањето и афирмацијата на фолклорното наследство, создавањето нови содржини во општественото живеење преку промовирање или обновување на природното наследство и слично. Програмата поддржува проекти што се одвиваат во помали заедници, а притоа партнери можат да бидат невладини организации, локалната самоуправа или пак други организации или институции.

НВО центри за поддршка Грантови за организациите од Штип, Велес, Прилеп и Кичево

Проектот за институционален развој на НВО во Македонија - Центри за поддршка на НВО во Штип, Кичево, Велес и Прилеп, финансиран од Швајцарската агенција за развој и соработка и Фондацијата Институт отворено општество Македонија, покрај зајакнувањето на невладините организации, обезбедува и финансиска поддршка за мали развојни проекти.

кон решавање на проблемите и потребите на локалната заедница. Право на аплицирање имаа невладините организации од Штип, Велес, Прилеп и Кичево.

Годинава, на вториот конкурс за доделување грантови на невладини организации за поддршка на проекти, што се насочени

Врз основа на веќе поставените критериуми: видливи ефекти во средината, комплетна документација, начин на реализација, финансиска одржливост, совпаѓање на активностите со дејноста на организацијата и родовиот баланс поддршка добија 35 проекти, во висина од вкупно 61.683.00 американски долари.

Андреј Гиновски, фоторепортер, добитник на наградата на ИОМ, за фотографија создадена за време на септемвриските избори

Секој фоторепортер мора да се движи меѓу народот

„Датиме на она што е самиот живот, на работата, семејството, такви репортажи ми недостигаат“ - вели Андреј Гиновски фоторепортер во неделникот Актуел, кој

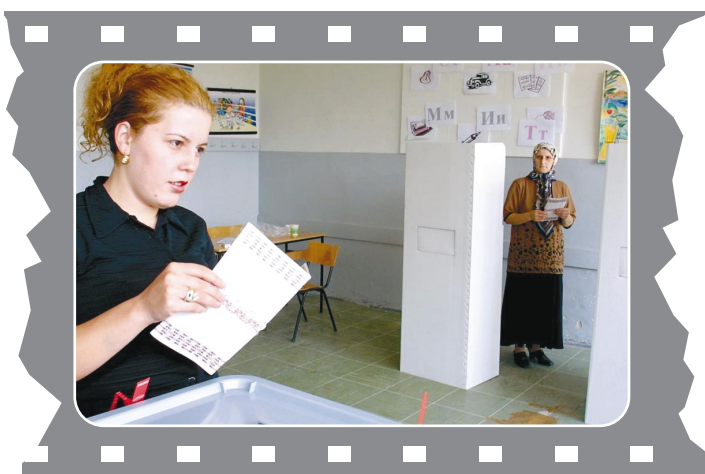
коментирајќи ја позицијата на својата професија денес во Македонија, посочува низа моменти кои „обичните луѓе“ не успеваат да ги видат, но и да ги почувствуваат со изостреното чувство за простор, време, момент. Тој ја доби наградата на Институтот отворено општество Македонија за фотографските направени за време на септемвриските избори што се одржаа во земјана.

„Во Актуел дојдов на почетокот на 2001 година, од дневниот Утрински весник. Тоа беше навистина динамичен период на војна, работа во кризните региони каде што однапред нема никаква подготовка за фотографирање. Кога се следат таков вид на настани, не се оди со претходна цел да се направи ваква или таква фотографија, туку едноставно пресудува занаетскиот, фоторепортерскиот момент. Динамиката продолжува и денес, постојат низа секојдневни, провокативни моменти за фотографирање“. Гиновски е видно задоволен од последната награда, посочувајќи дека минатата

година неговите колеги го наградија за фотографија направена во Арачиново, по воениот конфликт. Тој потенцира дека наградувањето како начин на истакнување на вредностите на фоторепортерскиот занает е добро за сите, бидејќи фотографијата говори многу за

да не вознемириш, сите да можат нормално да се однесуваат а ти да ја доловеш ситуацијата и фотографијата да не биде само гол документ, туку да содржи и нешто повеќе. Мислам дека секој фоторепортер мора да се движи меѓу народот, тоа е дел од нашата про-

моментот во кој живееме. „Ако зборуваме за следењето на септемвриските избори, немаше некои спектакуларни настани, иако сите претходно очекуваа дека ќе има нереди. Тука требаше навистина да се познаваат луѓето, и оние во комисиите и тие што гласаа. Потребно беше читање на атмосферата во училиниците, каде најчесто се одржуваат гласањата, за да можеш послободно да работиш, никого

моментот во кој живееме. Ние фотографираме политички, економски, социјални, културни и сепакви настани и со време, сакаш или не, ги запознаваш сите слоеви во општеството. Најлесно е да ја покажеш вистинската слика на обичните луѓе. Тие се поединствани, не реагираат многу на фотоапарати и си ја бркаат својата работа“.

Динамиката на секојдневното живеење и следење на настаните има свои предизвици, а Гиновски го дели мислењето дека постоечката атмосфера нуди можности за изработка на впечатливи фотографии.

„Јавноста се навикнува на некои спектакуларни медиумски текстови, телевизиски снимки и фотографии. Меѓутоа, мислам дека е подобро да се вратиме во мирен период на живеење и тука да си ја докажуваме својата вештина. Недостигаат репортажи за обичните луѓе, за нивните проблеми во обичниот живот, животот во градовите, селата кои не се поврзани со меѓунационалните односи кои сега се најекспонирани“.

Динамиката на секојдневното живеење и следење на настаните има свои предизвици, што нуди можности за изработка на впечатливи фотографии.

Мокта е во народот

Зеднички проект на:

Центар за развој на медиуми и „Утрински весник“

Финансиски поддржан од: Институт Отворено

Општество – Македонија Излегува секој последен четврток во месецот

Уредуваат:

Роберто Беличанец, Гордана Дувњак, Билјана Бејкова

Графичко уредување

Игор Перчукулевски

е-маил:

infocentar@sonet.com.mk